

Jan Dyduch

Synod diecezjalny - narzędziem odnowy Kościoła partykularnego

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 40/3-4, 23-36

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JAN DYDUCH

SYNOD DIECEZJALNY – NARZĘDZIEM ODNOWY KOŚCIOŁA PARTYKULARNEGO

Wstęp. 1. Zadania Synodu. 2. Zwołanie i przygotowanie Synodu. 3. Struktura Synodu i jego obrady. Zakończenie.

Wstęp

Sobór Watykański II postanawia: „Obecny Święty Sobór Powszechny wyraża życzenie, by czcigodne instytucje soborów i synodów nabrały nowej mocy, dzięki czemu można by należycie i skuteczniej zatroszczyć się o wzrost wiary i zachowanie karności w różnych Kościołach stosownie do okoliczności czasu”¹.

To wezwanie sprawiło, że w wielu diecezjach w okresie posoborowym przeprowadzono synody. Miało ono również decydujący wpływ na prace Papieskiej Komisji Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego². Po licznych dyskusjach przygotowała ona przepisy, które znalazły się w *Kodeksie* Jana Pawła II z 1983 r. Stały się one nowym bodźcem do zwoływania synodów diecezjalnych, odbywających się według nowych zasad.

W oparciu o normy kodeksowe i doświadczenia zdobyte w okresie pokodeksowym Kongregacja Biskupów i Kongregacja Ewangelizowania Narodów ogłosiły 19 marca 1997 roku instrukcje: *De synodis dioecesis agendis*. Jej wskazania są przedmiotem rozważań w niniejszym artykule.

1. Zadania synodu

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. może być postrzegany jako „wielki pas transmisyjny przenoszący na język kanonistyczny tę doktrynę mianowicie soborową eklezjologię”³. Podobną rolę mają do spełnienia

¹ *Christus Dominus*, n. 30.

² Por. W. Wójcik, *Synod diecezjalny w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego*, *Prawo Kanoniczne*, 29 (1986) nr 1-2, s. 118-123.

³ Konstytucja *Sacrae disciplinae leges*, 25 I 1983, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Poznań 1984, s. 13.

synody diecezjalne. Mają one, w oparciu o Kodeks Prawa Kanonicznego, przenieść nauczanie soborowe w rzeczywistość Kościoła partykularnego⁴. Zachowując wierność wobec tego nauczania, zadaniem synodów diecezjalnych jest przeprowadzić – stosownie do wymagań soborowych – odnowę życia religijnego, duszpasterstwa i przepisów prawnych w diecezji.

Tę myśl zawartą we wstępie do instrukcji „O działalności synodów diecezjalnych” formułował 25 lat temu arcybiskup krakowski Kard. Karol Wojtyła. Zamierzając zwołać synod diecezjalny nawiązywał do nauczania Soboru Watykańskiego II, które winno być przeszczepione na teren Archidiecezji Krakowskiej. Pisał wówczas: „Ostatni synod naszej Archidiecezji odbył się w roku 1938. Z racji kanonicznych powinien znowu być zwołany. Jednakże ważniejsza od racji kanonicznych, od przepisów prawa kościelnego, jest potrzeba gruntownego przejścia w naszym Kościele ogromnego bogactwa nauki Soboru Watykańskiego II”⁴. Synod ma dopomóc w poprawnym odczytaniu doktryny Vaticanum II, co z kolei powinno zaowocować dojrzałym zrozumieniem idei soborowych i ich zastosowaniem do życia partykularnego Kościoła. Podstawą pracy synodalnej ma stać się, obejmujące możliwie jak najszersze kręgi wiernych również świeckich, studium dokumentów soborowych, poparte modlitwą. Tak więc w zamyśle Kard. Karola Wojtyły synod diecezjalny jawi się jako szkoła uczenia się Soboru przez cały Lud Boży diecezji⁵.

Z tej idei wyrastają korzenie Synodu o charakterze duszpasterskim. Wyraża się to, przede wszystkim, w czynnym zaangażowaniu wiernych w diecezji w odpowiedź wiary na nawiedzenie Ducha Świętego, jakie dokonało się przez Sobór Watykański II. Dla ułatwienia tej odpowiedzi Kard. Karol Wojtyła opublikował dzieło pt. *U podstaw odnowy*⁶. Stanowi ono jak gdyby jeden wielki „list pasterski” skierowany do duchowieństwa i świeckich⁷. Można powiedzieć, że dzieło to jest wyśmienitym podręcznikiem w szkole uczenia się Soboru.

Innym podręcznikiem uczenia się Soboru na synodzie diecezjalnym, podarowanym przez Karola Wojtyłę już jako papieża Jana Pawła II, jest księga *II Synodu Diecezji Rzymskiej*⁸. Normy posoborowej odnowy Kościoła partykularnego przez Synody diecezjalne są zawarte w Kodeksie Prawa

⁴ *List pasterski w związku z 900 rocznicą św. Stanisława*, Notificationes, 1972, s. 103.

⁵ Por. J. Dyduch, *Synody krakowskie – forum współpracy Kardynała Karola Wojtyły ze świeckimi*, Polonia Sacra, 1 (1997)36.

⁶ *U podstaw odnowy*, Kraków 1972.

⁷ Por. E. Sztafrowski, *Synod diecezjalny w doktrynie soborowej i jej wyraz w posoborowych synodach polskich*, Prawo Kanoniczne, 30 (1987) nr 1–2, s. 68.

⁸ *Libro del Sinodo della Diocesi di Roma*, 29 V 1993.

Kanonicznego 1983 roku, które w ich przeprowadzeniu powinny być ściśle przestrzegane⁹. Normy te jawią się także jako wytyczne do prawodawstwa synodalnego, a synod jest także wiodącym sposobem recepcji przepisów kodeksowych. Zarówno przepisy Prawa Kanonicznego, jak i ich wyjaśnienie, zawarte w omawianej instrukcji, winny być dokładnie zachowane w przeprowadzaniu tzw. „kongresów diecezjalnych” (*dioecesanae congressiones*) ukształtowanych na wzór synodów diecezjalnych¹⁰.

Synod diecezjalny jest zebraniem dobranych kapłanów i innych wiernych Kościoła partykularnego, którzy świadczą pomoc biskupowi diecezjalnemu dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej¹¹. Celem więc synodu jest niesienie pomocy biskupowi w spełnianiu zadania rządzenia diecezją, przede wszystkim pomoc w spełnianiu władzy ustawodawczej. Sprawowanie władzy rządzenia przysługuje biskupowi, stosownie do postanowienia *Kodeksu Prawa Kanonicznego*: „Obowiązkiem biskupa diecezjalnego jest rządzić powierzonym mu Kościołem partykularnym, z władzą ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą, zgodnie z przepisami prawa”¹². W spełnianiu władzy ustawodawczej biskup nie może się nikim zastąpić, winien ją wykonywać osobiście¹³. Uroczystym sposobem wykonywania tej władzy jest sprawowanie synodów diecezjalnych. Stąd omawiana instrukcja posiada dodatek: *Pasterskie obowiązki, jakie Kodeks Prawa Kanonicznego powierza władzy biskupa diecezjalnego w zakresie wydawania ustaw*¹⁴. Dokument we wstępie przywołuje bardzo istotne postanowienie kodeksowe dotyczące wykonywania przez biskupa władzy ustawodawczej: „Biskupowi diecezjalnemu w powierzonej mu diecezji przysługuje wszelka władza zwyczajna, własna i bezpośrednia, jaka jest wymagana do sprawowania jego pasterskiego urzędu, z wyłączeniem tych spraw, które na mocy prawa lub dekretu Papieża, są zarezerwowane najwyższej lub innej władzy kościelnej”¹⁵. Z przywołanych zasad Kodeksu, określających władzę ustawodawczą biskupa diecezjalnego, wynikają normy kanoniczne dotyczące synodu diecezjalnego. Tylko on uprawniony jest do zwoływania synodu, przewodniczenia

jego

⁹ Kongregacja Biskupów i Kongregacja Ewangelizowania Narodów, Instrukcja *De synodis dioecesanis agendis* (= Instrukcja „De synodis”), *L'Osservatore Romano*, 137 (1997) nr 156, s. 1–2, Wstęp.

¹⁰ Tamże, *Wstęp*.

¹¹ Kan. 460 KPK; Instrukcja *De synodis*, I.

¹² Kan. 391, § 1.

¹³ Por. tamże, § 2.

¹⁴ *Pastoralia munia quae Codex Iuris Canonici concedit legum ferendarum potestati Episcoporum dioecesanum*, *L'Osservatore Romano*, 137/1997/nr 156, s. 3.

¹⁵ Kan. 381, § 1.

obradom, jego zawieszenia i rozwiązania¹⁶. Jedyne biskup jest ustawodawcą na synodzie, tylko on podpisuje deklaracje i dekryty synodalne, które jedynie jego autorytetem mogą być promulgowane¹⁷. Co więcej ustawy synodalne, promulgowane przez biskupa nie wymagają żadnego zatwierdzenia czy aprobaty¹⁸. Zgodnie z Kodeksem Prawa Kanonicznego, nie ma obowiązku przesyłania uchwał synodu diecezjalnego do przejrzenia Stolicy Apostolskiej, jak to należy czynić z uchwałami synodów partykularnych, zarówno plenarnych jak i prowincjalnych. Potwierdza to zasadę, że jedynym prawodawcą na synodzie diecezjalnym jest biskup¹⁹. Do tej sprawy wrócimy poniżej.

Z powyższych rozważań rodzi się pytanie: Jeśli biskup na synodzie diecezjalnym posiada wymienione uprawnienia, tak, iż wszelkie decyzje jemu przysługują; po co tam potrzebni są inni wierni: kapłani, zakonnicy i świeccy? Mają oni, zgodnie z kodeksowym określeniem synodu, nieść biskupowi pomoc dla dobra i w imieniu całej wspólnoty diecezjalnej. Ta pomoc tutaj jawi się jako ich głos doradczy²⁰. Głos doradczy to życzliwa i kompetentna rada, to zarazem właściwa opinia, poprzedzona dokładnym i wszechstronnym rozeznaniem sytuacji. Głos doradczy posiada ogromne znaczenie dla podejmowania decyzji, jest poniekąd jej przygotowaniem. Warto przytoczyć zdanie Kard. Wojtyły na temat znaczenia głosu doradczego, które wypowiedział, zamierzając ustanowić Radę Kapłańską: „Wiadomo bowiem ile w życiu ludzkim – bardziej jeszcze w życiu społecznym – zależy od właściwego, concilium: od rozeznania, od opinii, od naświetlenia spraw, którymi żyje dana społeczność i dla których działa. Bez tej funkcji ani prawa stanowione, ani podejmowane decyzje, ani też ich wykonywanie nie może być głęboko zakorzenione w życiu wspólnym”²¹. Zadaniem więc wiernych, uczestniczących w synodzie diecezjalnym, jest przygotowanie ustaw synodalnych: przez rozeznanie, informację, opinię, przez to co nazywamy głosem doradczym.

Tak więc na synodzie diecezjalnym jawi się rzeczywistość Kościoła partykularnego. Biskup, który jest widzialnym źródłem i fundamentem jedności Kościoła partykularnego i wierni – kapłani i świeccy. Kapłani – współpracownicy biskupa, stanowiący z nim jedno grono kapłańskie (praesbyterium), czyniący poniekąd obecnym biskupa w lokalnych zgroma-

¹⁶ Kan. 462, kan. 468, KPK.

¹⁷ Kan. 466, KPK.

¹⁸ Por. kan. 467, KPK.

¹⁹ Por. W. G ó r a l s k i, *Instytucja Synodu w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, Prawo Kanoniczne, 31/1988/ nr 3–4, s. 43.

²⁰ Por. kan. 466, KPK.

²¹ *Do kapłanów Archidiecezji Krakowskiej*, Noticiationes, 1969, s. 111.

dzeniach wiernych i duszpasterzujący wśród nich pod jego zwierzchnictwem. Zaś wierni świeccy, na swój sposób uczestniczą w budowaniu Ciała Chrystusowego, mając braci w tych, co są postawieni na świętym urządzeniu i z upoważnienia Chrystusa kierują rodziną Bożą²².

Zgromadzeni na Synodzie, każdy na swój sposób, mają zatroszczyć się o dobro diecezji, o jej należyte prawodawstwo, o rozwój wiary całego Ludu Bożego. Stąd dobro diecezji jest zwornikiem i wyznacznikiem działalności synodalnej wszystkich jej uczestników. Dobro diecezji jest dobrem wspólnym Ludu Bożego w diecezji²³. Dlatego w działalność synodu winna zaangażować się cała wspólnota wiernych diecezji, stawiając sobie za cel odnowę życia religijno-moralnego. W takiej optyce synod jawi się jako akcja duszpasterska, której podmiot i przedmiot stanowi cała wspólnota Ludu Bożego diecezji²⁴.

Kościół jest posłany do świata, aby tam głosić i świadczyć o tajemnicy wspólnoty, która go konstytuuje. Podobną rolę i zdania mają spełniać Kościoły partykularne, bowiem – jak naucza konstytucja soborowa *Lumen gentium* – ukształtowane są na wzór Kościoła partykularnego, „w których istnieje i z których się składa jeden jedyny Kościół Katolicki” (n. 23). Ta wspólnota Kościoła partykularnego wyraziście jawi się na synodzie diecezjalnym²⁵. On jest niejako instrumentem jedności i komunii Kościoła diecezjalnego. Wydaje się, że jest to najgłębsze uzasadnienie zaangażowania całej wspólnoty Ludu Bożego w dzieło synodu diecezjalnego. Stanowi ono zarazem istotny element jego duszpasterskiego charakteru. Konsekwencją takiego postrzegania synodu jest nowy sposób jego przygotowania, składu osobowego, treści uchwał, czasu trwania i realizacji postanowień²⁶.

Taka wizja synodu nie może zmienić faktu, że jest on forum sprawowania władzy rządzenia, w szczególności władzy ustawodawczej, przez biskupa diecezjalnego, a także odnowy lokalnego dziedzictwa prawnego (*iuridiciale loci patrimonium*)²⁷. Ważnym elementem duszpasterskiego synodu diecezjalnego jest zaangażowanie katolików świeckich w dzieło synodalne. Sprawa ta nie może przesłonić faktu, że w odnowie wspólnoty diecezjalnej bardzo ważna rola przypada kapłanom. Stąd ich zaangażowanie w synodzie diecezjalnym jest sprawą niezwykle ważną²⁸.

²² Por. Instrukcja *De synodis*, I, 1.

²³ Tamże, I, 3.

²⁴ Por. T. Pieronek, *Synody pastoralne po Soborze*, Znak, 214/1972/459.

²⁵ Por. Instrukcja *De synodis*, I, 3.

²⁶ Por. J. Dyduch, *Świeccy w pracach i dokumentach Synodu Krakowskiego 1972–1979*, Znak 344,1873/, 1126.

²⁷ Instrukcja *De synodis*, I, 3.

²⁸ Tamże, I, 3.

Instrukcja *O działalności synodów diecezjalnych (De synodis dioecesanis agendis)*, przywołująca wskazania Vaticanum II i przepisy Kodeksu Prawa Kanonicznego, podkreśla doniosłą rolę synodów diecezjalnych w odnowie prawodawstwa i duszpasterstwa w Kościołach partykularnych.

2. Zwołanie i przygotowanie synodu

Kodeks Prawa Kanonicznego a także odwołująca się do niego nowa instrukcja *O działalności synodów diecezjalnych* zrywają z dość sztywnym przepisem Kodeksu z 1917 roku, który nakazywał przynajmniej co dziesięć lat odbywać synody diecezjalne (kan. 357, par. 1). Norma ta okazała się w praktyce niemożliwa do zrealizowania, np. w Archidiecezji Krakowskiej synod był w 1938 r. a kolejny w 1972. Obecnie prawodawca pozostawia zwołanie synodu ocenie biskupa diecezjalnego: „Synod diecezjalny powinien odbywać się w poszczególnych Kościołach partykularnych, ilekroć zdaniem biskupa diecezjalnego i po wysłuchaniu Rady Kapłańskiej, doradzają to okoliczności”²⁹. W swojej ocenie biskup winien kierować się takimi okolicznościami, które wskazują na potrzebę zwołania synodu. Omawiana instrukcja wymienia przykładowo następujące: potrzeba zgodności w działalności duszpasterskiej, potrzeba aplikacji lokalnej norm i wskazań Stolicy Apostolskiej, trudności zaistniałe w diecezji, które wymagają rozwiązania, potrzeba aktywniejszego działania wspólnoty kościelnej³⁰. Dużą pomocą w rozważaniu okoliczności wskazujących na zwołanie synodu mają być dla biskupa wizytacje duszpasterskie³¹. Ocena zaistniałych okoliczności należy wprowadzić do biskupa, lecz winien on zasięgnąć opinii Rady Kapłańskiej. Rada Kapłańska pomoże mu ocenić okoliczności skłaniające do zwołania synodu, jak również doradzi mu, jakie sprawy uczynić przedmiotem obrad. Od Rady Kapłańskiej, która reprezentuje całe prezbiterium diecezji, ma biskup prawo otrzymać wyczerpujące i kompetentne informacje, jak również opinie dotyczące sytuacji w diecezji, a także wskazania i zastosowania skutecznych sposobów zaradzenia powstałym problemom³². Wydaje się, że dla oceny sytuacji w diecezji pomocne byłoby również zasięgnięcie opinii Diecezjalnej Rady Duszpasterskiej. Organ ten zgodnie z normami Kodeksu Prawa Kanonicznego ma zajmować się tym wszystkim, co dotyczy działalności duszpasterskiej³³.

²⁹ Kan. 461, § 1, KPK.

³⁰ Instrukcja *De synodis*, III, A1.

³¹ Tamże, III, A.

³² Tamże, III, A1,]

³³ Por. kan. 511, KPK.

Od przygotowania synodu zależy jego przebieg, a nawet skuteczność: „Żeby synod prawidłowo był zorganizowany i rzeczywiście przyczynił się do rozwoju wspólnoty, musi być dokładnie przygotowany zarówno przez odpowiednie ułożenie jego treści, jak i przez mobilizowanie opinii publicznej oraz świadomości wiernych, co się osiąga przez odpowiednie rozpowszechnianie wiadomości dotyczących Synodu”³⁴.

W tej działalności uruchomienie opinii publicznej przez informację i zachętę wiernych, oprócz innych ośrodków, może biskup skorzystać także z pomocy swoich organów doradczych, jakimi są Rada Kapłańska i Diecezjalna Rada Duszpasterska.

W przygotowywaniu synodu należy nawiązać do ciągłości tradycji zarówno religijnej, pasterskiej, jak i kanonicznej. Chodzi tu o powiązanie współczesnego stanu życia religijnego diecezji z jej poprzednim historycznym dziedzictwem. Dzięki temu przygotowanie synodu nie rozpoczyna się od „zera”, ale jest poniekąd kontynuacją i ubogaceniem istniejącego już dorobku, nieraz pokoleń i wieków³⁵.

Dla koordynowania i prowadzenia przygotowań synodalnych biskup diecezjalny powinien ustanowić komisję przygotowawczą: *Iam inde a primis temporibus episcopus comissionem praeparatoriam constituat*³⁶. W jej skład winni wejść kapłani, zakonnicy i wierni świeccy odznaczający się roztropnością duszpasterską i kompetencją zawodową, sprawujący ważne posługi wśród Ludu Bożego, i posiadający rozmaite charyzmaty. Wśród nich nie powinno zabraknąć biegłych w prawie kanonicznym i świętej liturgii³⁷. Dla spraw organizacyjnych biskup powinien ustanowić sekretariat synodu, którego działalnością winien kierować ktoś z komisji przygotowawczej. Potrzebna jest jej współpraca z sekretariatem. Potrzebny będzie także urząd przygotowujący przekazywanie informacji poprzez środki przekazu, aby już w fazie wstępnej poprawnie przedstawiać prace synodalne i prostować fałszywe o nich opinie³⁸. Częste i wystarczające pouczenia oraz wyjaśnienia na temat znaczenia synodu dla życia Kościoła i dla instytucji kościelnych są ważnym elementem przygotowawczej fazy synodu, gdyż dopomogą one do zaangażowania się wiernych w jego sprawy. Dlatego należy im szeroko i przystępnie wyjaśniać zagadnienia przygotowywane na synod, zaintereso-

³⁴ Instrukcja *Ecclesiae imago*, 22 II 1973, n. 164, W: PPK, zebrał i przetłumaczył ks. E. Szafrowski, t. VI, z. 1, s. 231.

³⁵ Por. J. Dudzik, *Synod diecezjalny, jego struktura i rola w Kościele partykularnym*, Colloquim Salutis, 16/1984/68.

³⁶ Instrukcja *De synodis*, III, B1.

³⁷ Tamże, III, B1.

³⁸ Tamże, III, B1.

wać tematyką synodalną i zachęcać do współpracy z synodem, prezentując konkretne sposoby udziału³⁹.

Instrukcja *O działalności synodów diecezjalnych* nakazuje powołać jedną komisję przygotowawczą. W tym względzie różni się z instrukcją *Ecclesiae imago*, która mówi o wielu takich komisjach: „Biskup musi powołać w odpowiednim czasie komisje przygotowawcze”⁴⁰. Na pewno sformułowanie niedawno opublikowanej instrukcji nie jest przeoczeniem, gdyż jest ono powtórzone wielokrotnie. Można przypuszczać, że 20–paroletnie doświadczenia (*Ecclesiae imago* 1973 r. – *De synodis...* w 1997 r.) wykazały, iż jedna komisja przygotowawcza sprawniej wywiązuje się ze swoich zadań. Inaczej jest w czasie trwania synodu, gdzie zachodzi potrzeba wielu komisji.

Taką metodę pracy zastosował Duszpasterski Synod Archidiecezji Krakowskiej. Kard. Karol Wojtyła w dniu 8 maja 1971 wydał dekret powołujący do życia Komisję Przygotowawczą Synodu. Jej zadaniem było możliwie wszechstronne przygotowanie prac synodu. Po spełnieniu zadań przestała ona istnieć, zaś przygotowany przez nią Statut i Regulamin Synodu, zatwierdzony przez Kardynała, przewidywał ustanowienie Komisji Głównej i wielu komisji roboczych⁴¹.

W fazie wstępnej biskup winien zatroszczyć się o przygotowanie i ogłoszenie regulaminu synodu, w tym dziele ma uczestniczyć Komisja Przygotowawcza. Instrukcja podaje, jakie sprawy winien zawierać regulamin: 1. ma szczegółowo określić skład osobowy synodu uzupełniając normy kodeksowe. Chodzi tu o sprecyzowanie liczby przedstawicieli wiernych świeckich i przedstawicieli zakonów oraz przełożonych instytutów życia konsekrowanego; 2. ma podać zasady wyboru członków synodu; 3. ma przedstawić zasady ukonstytuowania struktur synodalnych i powoływania osób potrzebnych do sprawnego przeprowadzenia synodu takich jak: prezydium, moderatorów, sekretarzy i różnych komisji. Tu trzeba zauważyć, o czym mówiliśmy wyżej, że instrukcja przewiduje różne komisje działające podczas synodu; 4. ma podać zasady regulujące udział i sposób postępowania w czasie sesji synodalnych, sposób wypowiedzi (ustnie lub pisemnie), sposób głosowania⁴².

W okresie poprzedzającym synod biskupów przy pomocy komisji przygotowawczej przedstawi wiernym potrzeby diecezji i inicjatywy apostołskie, które będą przedmiotem obrad synodalnych. Chodzi o wypracowanie

³⁹ Por. J. D u d z i a k, art. cyt., s. 69.

⁴⁰ *Ecclesiae imago*, n. 164.

⁴¹ Por. *Duszpasterski Synod Archidiecezji Krakowskiej 1972–1979*, opacowany przez T. Pieronka (= DSAK), t. I, s. 21–30.

⁴² Instrukcja *De synodis*, III, B2.

właściwego klimatu i nastawienie wiernych w przyjęciu tego, co postanawiają pasterze reprezentujący Chrystusa, jako nauczyciele i kierujący w Kościele⁴³.

Całokształt przygotowań synodalnych musi zawierać przygotowanie duchowe i katechetyczne wiernych. Trzeba zachęcić wszystkich wiernych, duchownych, osoby konsekrowane i świeckich do modlitwy w intencji synodu i skuteczności jego postanowień. Szczególnie o modlitwę należy zwrócić się do zakonów kontemplacyjnych. Wydarzenie zbliżającego się synodu należy potraktować jako łaskę dla Kościoła partykularnego. Duszpasterze winni zorganizować nabożeństwa liturgiczne gromadzące wiernych, wspólnie modląc się w intencji synodu. Okres przygotowawczy jest dobrą okazją dla przeprowadzenia katechezy. Jej przedmiotem winna być tajemnica Kościoła, jak również uczestnictwo wiernych w jego budowaniu w świetle Magisterium Soboru Watykańskiego II. O tym także winni nauczać kapłani w wygłaszanych kazaniach. W katechezie należy pouczyć wiernych o naturze i zadaniach synodu, jak również o sprawach, które będą na nim rozważane. Do tego celu należy się posłużyć przystępnymi, niewielkimi broszurami i innymi środkami społecznego przekazu⁴⁴.

Celem należytego przygotowania synodu diecezjalnego trzeba przeprowadzić ogólnodiecezjalną konsultację. Chodzi w niej o to, aby wierni świeccy mogli zgłaszać swoje postulaty pod adresem synodu. Nowa instrukcja, w tym względzie, odwołuje się do przepisu kodeksowego: „Wierni mają prawo, by przedstawiać pasterzom Kościoła swoje potrzeby zwłaszcza duchowe, jak również swoje życzenia”⁴⁵. Należy uruchomić takie mechanizmy duszpasterskie, które by skłoniły wiernych do udziału w konsultacji przedsynodalnej, a w szczególności te wspólnoty, które w diecezji odgrywają znaczącą rolę. Są to: wspólnoty parafialne, instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego, stowarzyszenia kościelne, seminaria duchowne, kościelne uniwersytety i wydziały, uniwersytety i szkoły katolickie⁴⁶.

W oparciu o przeprowadzoną konsultację należy przygotować dokument roboczy synodu. Zawarte w nim sprawy, mające być przedmiotem obrad synodalnych, winny być ukazane w świetle dyscypliny i doktryny Kościoła. Tak przygotowany dokument należy przesłać członkom synodu, aby go przed obradami dokładnie przestudiowali⁴⁷.

⁴³ *Lumen gentium*, n. 37; por. Instrukcja *De synodis*, III, C.

⁴⁴ Instrukcja *De synodis* III, C1.

⁴⁵ Kan. 212; por. instrukcja *De synodis*, III, C2.

⁴⁶ Instrukcja *De synodis*, III, C2.

⁴⁷ Tamże, III, C3.

Zgodnie z oceną omawianej instrukcji przebieg obrad synodu, a nawet skuteczne i owocne realizowanie jego postanowień zależec będzie od należytego przeprowadzenia prac przygotowawczych. Szczególnie ważne jest włączenie wiernych w konsultację przedsynodalną.

3. Struktura synodu i jego obrady

Instrukcja *De synodis dioecesanis agendis*, omawiając strukturę synodu, jego skład osobowy, odwołuje się do przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego. Obradom synodalnym przewodniczy biskup diecezjalny, z tym, że do przewodniczenia poszczególnym sesjom może delegować wikariusza generalnego lub wikariusza biskupiego⁴⁸.

Na obradach synodalne winni być wezwani i mają obowiązek wziąć w nich udział osoby spełniające wymienione w Kodeksie Prawa Kanonicznego zadania indywidualnie lub wspólnotowo. Należą do nich: biskup koadjutor, biskupi pomocniczy, wikariusze generalni i biskupi, wikariusz sądowy, kanonicy kościoła katedralnego, członkowie Rady Kapłańskiej, rektor wyższego seminarium duchownego, dziekani. Również mają być wezwani i mają obowiązek wziąć udział przedstawiciele pewnych wspólnot, którzy są przez nie wybrani, zgodnie z przepisami prawa. Chodzi tu o dekanalną wspólnotę kapłańską, która wybiera jednego przedstawiciela i jego zastępcę. Następnie wspólnoty życia konsekrowanego, spośród przełożonych wybierają przedstawicieli w liczbie i sposób określony przez biskupa diecezjalnego⁴⁹.

Nowością wprowadzoną przez Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku jest wezwanie katolików świeckich do udziału w synodach diecezjalnych, o czym już wspominaliśmy. Są oni obecnie koniecznymi ich uczestnikami i to nie tylko w fazie przygotowawczej, lecz także w sesjach synodalnych⁵⁰. Udział świeckich w synodzie diecezjalnym nie był przewidziany w Kodeksie w 1917 r. Stąd do 1983 roku na udział świeckich w Synodzie wymagane było specjalne zezwolenie Stolicy Apostolskiej. Zezwolenie to było potrzebne na udział w sesjach połączonych z głosowaniem nad projektami dokumentów synodalnych⁵¹. O takie zezwolenie wystarał się Kard. Karol Wojtyła, uważając, iż istotnym elementem synodu duszpasterskiego jest uczestnictwo świeckich⁵².

⁴⁸ Kan. 462, § 2; instrukcja *De synodis*, II, 1.

⁴⁹ Kan. 463, § 1, instrukcja *De synodis*, II, 1-2.

⁵⁰ Kan. 463, 91; instrukcja *De synodis*, II, 3.

⁵¹ Por. T. Pieronek, *Posoborowe synody diecezjalne w Polsce*, W: Służyć prawdzie i miłości (pod red. J. Kowalski), Częstochowa 1984, s. 408.

⁵² Por. J. Dyduch, *Świeccy w pracach...*, s. 1128.

Instrukcja *De synodis dioecesanis agendis* przywołując normę kodeksową, podaje sposób doboru wiernych świeckich. Mają oni być wybrani spośród członków Rady Duszpasterskiej w sposób i liczbie określonej przez biskupa diecezjalnego. Kodeks Prawa Kanonicznego nie podaje, o jaką Radę Duszpasterską chodzi; diecezjalną czy parafialną. Można było przypuszczać, że chodzi o Radę Duszpasterską diecezjalną. Instrukcja, odwołując się do kanonu 512 Kodeksu, o Diecezjalnej Radzie Duszpasterskiej, nie pozostawia już wątpliwości. W przypadku braku tejże rady, biskup określa całą procedurę wyznaczenia świeckich. Trzeba dodać, że w podobny sposób biskup określa wezwanie na synod członków instytutów życia konsekrowanego⁵³.

Oprócz wyżej wymienionych uczestników synodu, biskup może wezwać innych duchownych, zakonników i świeckich. Kryterium ich doboru to: obecność – na sesjach synodalnych – osób reprezentujących różne powołania kościelne i rozmaite inicjatywy apostolskie; to także zaangażowanie wiernych odznaczających się wiedzą, doświadczeniem i kompetentnych w różnych sprawach omawianych na synodzie. Należałoby także wezwać przedstawicieli stałych diakonów⁵⁴.

Dla spotęgowania i umocnienia ruchu ekumenicznego oraz dla znaczenia braterstwa należałoby wezwać na synod również przedstawicieli Kościołów i Wspólnot Kościelnych, które nie są w pełnej wspólności z Kościołem Katolickim. Spełnialiby oni funkcje obserwatorów⁵⁵.

Działalność samego synodu zasadza się przede wszystkim na sesjach synodalnych. Należy zachować pewną równowagę między czasem przygotowania synodu a jego trwaniem. Trzeba na sesje synodalne wyznaczyć taki czas, który by pozwolił na wystarczające przedyskutowanie zagadnień i na wyprowadzenie stosownych wniosków. W całokształt obrad synodalnych należy włączyć modlitwę i celebracje liturgiczne. Każda sesja winna być poprzedzona modlitwą, a ważniejsza celebracją liturgiczną, zgodnie z *Caeremoniale Episcoporum*. Celebracje liturgiczne podczas trwania synodu należy urządzać nie tylko dla jego członków, ale dla wszystkich wiernych. Sesje o bardzo doniosłym znaczeniu, zwane kongresami, należy urządzać w kościele katedralnym⁵⁶.

Do uczestników sesji synodalnych zwraca się biskup o złożenie wyznania wiary. Każdą dyskusję należy poprzedzić krótkim wyjaśnieniem zagad-

⁵³ Instrukcja *De synodis*, II, 3.

⁵⁴ Por. kan. 463; § 2, KPK; por. instrukcja *De synodis* II, 4.

⁵⁵ Kan. 463, § 3, KPK; por. instrukcja *De synodis*, II, 6.

⁵⁶ Instrukcja *De synodis*, IV, 1–2.

nienia. Chociaż biskup powinien zezwolić uczestnikom synodu na swobodne wypowiedzianie opinii, odnoszących się do spraw omawianych na synodzie, należy jednak wykluczyć wygłaszanie opinii niezgodnych z doktryną Kościoła i nauczaniem Papieża. Również z dyskusji synodalnej należy wykluczyć te sprawy, które są zarezerwowane Stolicy Apostolskiej. Wygłaszane wypowiedzi należy przyjmować z szacunkiem, odpowiednio je uporządkować i wykorzystać⁵⁷.

Jeśli zajdzie potrzeba, należy przeprowadzić głosowanie nad zgłoszonymi propozycjami czy sentencjami. Chociaż synod diecezjalny nie stanowi kolegium rozstrzygającego, jednak osiągnięcia jednomyślności przez jego uczestników w jakiejś sprawie jest ważną wskazówką dla biskupa i bardzo pomocnym głosem doradczym. Od takich jednomyślnych deklaracji, mających za sobą głosy ogółu uczestników, nie powinien on odstępować, chyba że istnieje poważna przyczyna, którą koniecznie winien oceniać *coram Domino*⁵⁸.

W wielu przypadkach będzie zachodziła potrzeba powołania różnych komisji synodalnych. Ich zadaniem będzie należyte opracowanie roboczych tekstów synodalnych. W ich redagowaniu trzeba znaleźć formuły i sformułowania precyzyjne, fachowe, które by w przyszłości były przydatne dla duszpasterstwa⁵⁹.

Biskup diecezjalny może z ważnych przyczyn zawiesić lub nawet rozwiązać synod. Tymi przyczynami, według omawianej instrukcji, może być głoszenie poglądów sprzecznych z nauką Kościoła albo okoliczności natury społecznej lub politycznej, zakłócające poważnie obrady synodalne. W czasie wakansu lub przeszkodzenia stolicy biskupiej (*sede vacante et impedita*) na podstawie samego prawa synod zostaje przerwany⁶⁰.

Dokumenty finalne synodu, w formie dekretów i deklaracji, podpisuje tylko biskup diecezjalny, również tylko on może je promulgować. Na skutek czego stają się obowiązujące, bowiem na synodzie diecezjalnym – jak to już wspominaliśmy – jednym prawodawcą jest biskup diecezjalny⁶¹.

Tak zatwierdzone dekryty i deklaracje synodalne, biskup podaje do wiadomości metropolicie i Konferencji Biskupiej⁶². Powiadomienie metropolity i Konferencji Biskupiej o dokumentach końcowych synodu diecezjalnego ma na celu nie tylko zapoznanie z tym, co się dzieje w poszczególnych

⁵⁷ Tamże, IV, 3–4.

⁵⁸ Tamże, IV, 5.

⁵⁹ Tamże, IV, 6.

⁶⁰ Por. kan. 468, KPK; instrukcja *De synodis*, IV, 7.

⁶¹ Por. kan. 466, KPK; instrukcja *De synodis*, V, 1–3.

⁶² Kan. 467, KPK.

diecezjach, ale także współpracę biskupów metropolii i kraju na polu synodalnym⁶³.

Z przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego nie wynika potrzeba przesłania dokumentów synodu diecezjalnego do Stolicy Apostolskiej, jak to już zaznaczyliśmy. Inne stanowisko zajmuje omawiana instrukcja, która mówi o przesłaniu – przez legata papieskiego – dokumentów synodalnych do Kongregacji Biskupów lub do Kongregacji Ewangelizowania Narodów⁶⁴. Chodzi tu o powiadomienie Stolicy Apostolskiej, nie zaś o przejrzenie i wydanie *nihil obstat*, jak to ma miejsce w przypadku synodów partykularnych. Po dokonaniu promulgacji dokumentów synodu następuje najważniejsza jego faza – realizacji jego postanowień.

Zakończenie

Doświadczenia okresu ostatnich piętnastu lat skłoniły Stolicę Apostolską do opublikowania instrukcji *De synodis dioecesanis agendis*. Opierając się na przepisach Kodeksu Prawa Kanonicznego, ukazuje: w jaki sposób synod diecezjalny może stać się narzędziem odnowy Kościoła partykularnego. By tak się stało, należy w działalność synodalną zaangażować całą wspólnotę Ludu Bożego diecezji. To zaangażowanie ma rozpocząć się już w fazie przygotowawczej synodu, trwać w czasie obrad i po ich zakończeniu w realizacji jego postanowień. Tak ukształtowany synod ma charakter duszpasterski, co znaczy także, że jest forum wypracowania prawodawstwa partykularnego, które służy duszpasterstwu, zgodnie z zasadą *salus animarum – suprema lex esto*.

⁶³ Por. W. G ó r a l s k i, art. cyt., s. 43.

⁶⁴ Instrukcja *De synodis*. V. 5.

Diocesan Synod – an Instrument of Renewal for the Particular Church

On March 19, 1997, an instruction entitled *De Synodis Dioecesanis Agendis* was issued jointly by the Congregation for Bishops and the Congregation for Evangelization of Peoples. This Instruction is based on the regulations of the Code of Canon Law published in 1983.

In the light of the new Instruction, a Diocesan Synod is to be an instrument of renewal of religious life, pastoral ministry and of the particular Church Law. The entire community of Gods People should be involved in the works of a Diocesan Synod: its priests, the religious and the laity. They should participate in its works on all stages – in preparations, deliberations and in fulfilment of the resolutions.

A Diocesan Synod, understood like this, has the pastoral character and its legislative function is utilized for the pastoral ministry. While a Synod is in session, the Diocesan bishop is the only legislator; other participants – through their advisory voice – take part in preparing the synodal law.